

Brussels Studies

La revue scientifique électronique pour les recherches sur Bruxelles / Het elektronisch wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel / The e-journal for academic research on Brussels

Collection générale | 2019

Verandering van de demografische structuren en van de geografie van de Europeanen in Brussel tussen 2000 en 2018

La transformation des structures démographiques et de la géographie des Européens à Bruxelles entre 2000 et 2018

The transformation of demographic structures and the geography of Europeans in Brussels between 2000 and 2018

Charlotte Casier

Traducteur : Annelies Verbiest (AV Translation)

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/brussels/2917>

DOI : 10.4000/brussels.2917

ISSN : 2031-0293

Éditeur

Université Saint-Louis Bruxelles

Référence électronique

Charlotte Casier, « Verandering van de demografische structuren en van de geografie van de Europeanen in Brussel tussen 2000 en 2018 », *Brussels Studies* [Online], Algemene collectie, nr 138, Online op 09 septembre 2019, geraadpleegd op 11 septembre 2019. URL : <http://journals.openedition.org/brussels/2917> ; DOI : 10.4000/brussels.2917

Ce document a été généré automatiquement le 11 septembre 2019.

Licence CC BY

Verandering van de demografische structuren en van de geografie van de Europeanen in Brussel tussen 2000 en 2018

La transformation des structures démographiques et de la géographie des Européens à Bruxelles entre 2000 et 2018

The transformation of demographic structures and the geography of Europeans in Brussels between 2000 and 2018

Charlotte Casier

Traduction : Annelies Verbiest (AV Translation)

1. Inleiding

- 1 Op 1 januari 2018 telde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ongeveer 1,2 miljoen inwoners. De onderdanen van de Europese Unie vertegenwoordigden er 23 % van de bevolking die in het Brussels Gewest gedomicilieerd is, ofwel 275 000 personen. Zij dragen dan ook in grote mate bij aan de Brusselse demografische structuren en dynamieken. Die aanwezigheid is met name het gevolg van de invoering van het vrije verkeer in de Europese Unie, waarvan de grenzen aanzienlijk uitgebreid zijn sinds de oprichting. Bovendien zijn de belangrijkste Europese instellingen en de NAVO in Brussel gevestigd, naast tal van internationale bedrijven. Vreemd genoeg zijn er weinig studies over deze buitenlandse bevolking [Hermia, 2015; Rea, 2013; Caillez, 2004], vooral vanuit statistisch oogpunt, en het ontbreekt aan geaggregeerde gegevens om een sociaal-demografisch profiel van deze groep op te maken. Het leek me dus relevant om een overzicht te geven van de bijdrage van de EU-onderdanen aan de demografische dynamieken en de Brusselse geografie sinds 2000. Daarvoor zal ik hun aandeel in de toename van de totale bevolking, hun demografische eigenschappen en hun verspreiding over het grondgebied van het

Brussels Hoofdstedelijk Gewest onderzoeken. Ik zal niet alleen een algemene benadering, met betrekking tot alle EU-onderdanen, hanteren maar tegelijk ook een specifieke benadering per nationaliteit, met bijzondere aandacht voor de nationaliteiten die aanzienlijke veranderingen hebben gekend tussen 2000 en 2018. Deze studie heeft dus een hoofdzakelijk beschrijvend doel en is uitsluitend gebaseerd op de hieronder beschreven gegevens van het Rijksregister. Ik zal toch enkele interpretaties van deze fenomenen trachten aan te reiken door ze in verband te brengen met elementen uit de literatuur over de Europese migratiestromen in België of binnen de EU.

- 2 Om de aanwezigheid van Europeanen in Brussel te beoordelen, heb ik de gegevens gebruikt over buitenlandse onderdanen van de Europese Unie die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verblijven. Deze gegevens zijn uit het Rijksregister gehaald en door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) geaggregeerd op gemeentelijk of wijkniveau. Voor het Rijksregister is iedereen die niet de Belgische nationaliteit heeft een buitenlander. Burgers met de Belgische en een andere nationaliteit worden geregistreerd als Belgen [BISA, 2017]. Van de beschikbare gegevens heb ik ervoor gekozen om te werken met de “huidige nationaliteit¹”, en niet met de “geboortenationaliteit²”, om meer de nieuw aangekomen EU-onderdanen te bereiken. Het verschil tussen beide indicatoren is echter onbeduidend³, aangezien onder deze buitenlanders een sterke tendens heerst om hun nationaliteit te behouden [Martiniello *et al.*, 2013]. De gegevens uit het Rijksregister hebben betrekking op de bevolking van rechtswege, m.a.w. de personen die wettelijk gedomicilieerd zijn bij hun gemeentebestuur, met uitzondering van kandidaten voor het vluchtelingenstatuut die niet worden geregistreerd. Illegalen, diplomaten, buitenlanders die minder dan drie maanden op het grondgebied verblijven, en meer algemeen, personen die niet gedomicilieerd zijn, worden niet opgenomen in het Rijksregister [BISA, 2017]. In tegenstelling tot diplomaten krijgen Europese ambtenaren wel een vermelding en zijn zij dus opgenomen in de bevolkingsomvang [Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, 2018]. En zo zijn bepaalde componenten van de Europese aanwezigheid in Brussel niet opgenomen in de statistieken, wat leidt tot een onderschatting van deze aanwezigheid in de officiële cijfers. Voor de volledige bestudeerde periode (2000-2018) beschouwde ik als EU-onderdaan iedere persoon die in 2018 de nationaliteit van een EU-lidstaat had, ongeacht de datum waarop deze lidstaat is toegetreden. De Roemenen bijvoorbeeld worden in dit artikel geregistreerd als EU-onderdanen sinds 2000, ook al is Roemenië pas in 2007 toegetreden tot de Europese Unie.

2. Grote bijdrage aan de bevolkingstoename in Brussel

- 3 Tussen 2000 en 2018 werd het Brussels Gewest gekenmerkt door een sterke bevolkingsstijging van 960 000 naar circa 1 200 000 inwoners. Dit proces is het resultaat van een hoog positief natuurlijk en internationaal saldo, die een heel slecht intern saldo ruimschoots compenseren⁴. Van deze drie componenten van de Brusselse bevolkingsgroei bepalen de internationale migratiestromen sinds de jaren 2000 de sterkte van de Brusselse bevolkingsstijging [Hermia, 2018]. De EU-onderdanen leveren een beslissende bijdrage aan deze bewegingen, aangezien zij tussen 2000 en 2018 in aantal bijna verdubbeld zijn van 145 000 naar 275 000 en hun aandeel in de bevolking van het Brussels Gewest gestegen is van 15 % naar 23 %. Ze vertegenwoordigen daarmee 55 % van de 240 000 inwoners die er in die periode bij gekomen zijn in Brussel. Bovendien waren deze buitenlanders tussen 2008 en 2017 goed voor gemiddeld 57 % van de internationale

inkomende stromen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 54 % van de internationale uitgaande stromen. Sinds 2016 stellen we echter een zekere stabilisering in de omvang van deze groep vast, wat wellicht kan worden verklaard door de toetredingsstop na de uitbreidingen van de Europese Unie in 2004, 2007 en 2013⁵.

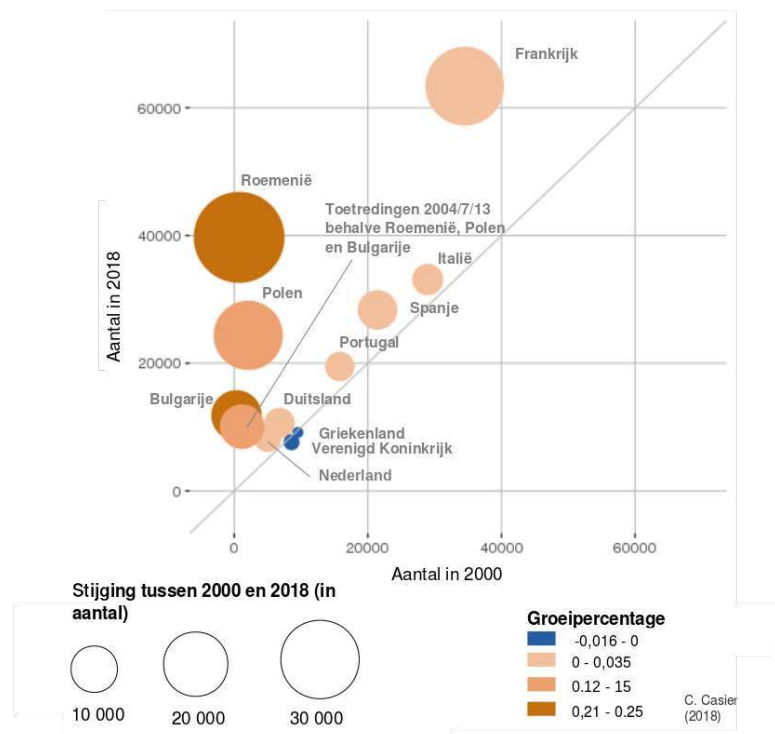
- 4 Deze stijging van de Europese bevolking in Brussel is het gevolg van uiteenlopende bijdragen van de nationaliteiten, die samenhangen met hun eigen migratiegeschiedenis. Met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk en Griekenland kenmerken alle nationale groepen zich door een toename in aantal, bij sommige in verhouding tot hun situatie in 2000, bij andere veel sterker. Ten eerste, kennen de onderdanen van de nieuwe EU-lidstaten⁶ de hoogste groeipercentages van de EU-burgers tussen 2000 en 2018, wat verband houdt met de forse aanwerving van werknemers uit die landen [Réa, 2013]. Terwijl deze onderdanen in 2000 nagenoeg afwezig waren in het Brussels Gewest, woonden zij in 2018 met 85 000 in het Brussels Gewest en vertegenwoordigden zij dat jaar 7,2 % van de inwoners. Ze zijn goed voor 62 % van de stijging van het aantal Europeanen tussen 2000 en 2018, waardoor ze een doorslaggevende rol spelen in de Brusselse bevolkingsgroei. De Polen, Bulgaren en Roemenen vormen de grootste groepen onder de nieuwe EU-lidstaten. Met bijna 40 000 Roemenen in 2018 is Roemenië inmiddels de tweede belangrijkste Europese nationaliteit in Brussel. Verder kent het aantal Fransen, die in 2000 al talrijk aanwezig waren, een sterke absolute stijging tussen 2000 en 2018. De Franse bevolking verdubbelde bijna, van 35 000 naar ongeveer 65 000 onderdanen. Hiermee vertegenwoordigen ze 22 % van de stijging van het aantal Europeanen tussen 2000 en 2018. Dat zij zich in Brussel komen vestigen, heeft te maken met de internationale functies van het Brussels Gewest maar ook met de betrekkingen tussen buurlanden België en Frankrijk [Bastin, 2001]. De Fransen die in Brussel wonen, bevinden zich dan ook in uiteenlopende sociale situaties [Kesteloot, Van Der Haegen, 1997, 112]. Ondanks hun sterke aanwezigheid reikt de literatuur weinig elementen voor bijkomende interpretaties aan. Tot slot is het aantal Nederlanders, Duitsers, Portugezen, Spanjaarden en Italianen relatief matig gestegen tussen 2000 en 2018. Deze vaststelling zegt echter niets over de bijzondere ontwikkeling van de vroegere arbeidsmigratiestromen, waardoor zich een nieuwe, jonge en geschoolde generatie kwam vestigen die werd aangetrokken door de internationale functies van Brussel [Triandafyllidou, Gropas, 2014; Pion, 2016]. Deze inkomende stromen zijn het gevolg van de sterke migratie vanuit de Zuid-Europese landen die door de economische crisis weer op gang kwam, en het bijzonder hoge werkloosheidscijfer dat de crisis veroorzaakte onder jongeren [Hermia, 2015]. Na een lichte afname sinds 2000 is het aantal Spanjaarden, Portugezen en Italianen in 2008 dus weer redelijk goed beginnen te stijgen, terwijl de toename van het aantal Grieken vanaf 2012 de eerdere afname niet kon compenseren (Figuur 1).

Kader 1. Europese studenten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Een deel van de aanwezige Europeanen in Brussel, dat niet opgenomen is in het Rijksregister, ontsnapt aan de kwantitatieve analyses. Het geval van de Europese studenten in het Brussels hoger onderwijs maakt deze afwijking duidelijk doordat andere statistieken hier meer inzicht in geven. Tijdens het academiejaar 2013-2014 studeerden er aan de Université libre de Bruxelles, de Université Saint-Louis en het medische domein⁷ van de Université catholique de Louvain (gevestigd in Woluwe) respectievelijk 5 550, 250 en 1 550 onderdanen van andere EU-lidstaten dan België, goed voor 23 %, 9 % en 28 % van de inschrijvingen (gegevens CREF). Daarbij

moesten nog de 7 150 inschrijvingen van de hogescholen en kunstacademies in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden gevoegd (gegevens ARES). In 2013-2014 studeerden er in totaal 14 500 Europeanen in Brussel (exclusief Erasmus-overeenkomsten). Een deel van hen is er waarschijnlijk niet gedomicilieerd en bijgevolg niet opgenomen in de statistieken met betrekking tot de buitenlandse bevolking. In 2017-2018 bijvoorbeeld studeerden er 6 400 onderdanen van de Europese Unie aan een Brusselse hogeschool of kunstacademie, terwijl slechts 2 900 van hen in Brussel gedomicilieerd waren (gegevens ARES). Op Belgische schaal is de vaststelling dezelfde: tijdens het academiejaar 2017-2018 studeerden 14 600 EU-onderdanen aan Franstalige hogere onderwijsinstellingen (exclusief universiteiten) in België, terwijl slechts 5 100 van hen in België gedomicilieerd waren.

Figuur 1. Evolutie van de verschillende Europese nationaliteiten tussen 2000 en 2018

De rechte lijn geeft de situatie weer van groepen met een perfect stabiele situatie tussen 2000 en 2018. De afstand tussen een groep en de rechte lijn staat in verhouding tot de stijging/daling van hun omvang.

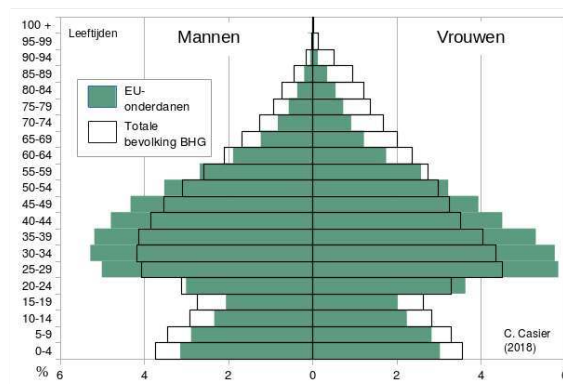
Bron: BISA

3. Contrastrijke demografische structuren tussen de Europese nationaliteiten

- 5 Door de stijging van hun aandeel in de totale bevolking vervullen de EU-onderdanen een alsmaar grotere rol in de Brusselse demografische dynamieken. Hun leeftijdenpiramide stelt dan ook een typische structuur van de bevolkingsgroep van de jongvolwassenen voor, die een impact heeft op de structuur van het hele Gewest: de Europeanen tussen 25 en 54 jaar zijn oververtegenwoordigd, terwijl de andere leeftijdscategorieën

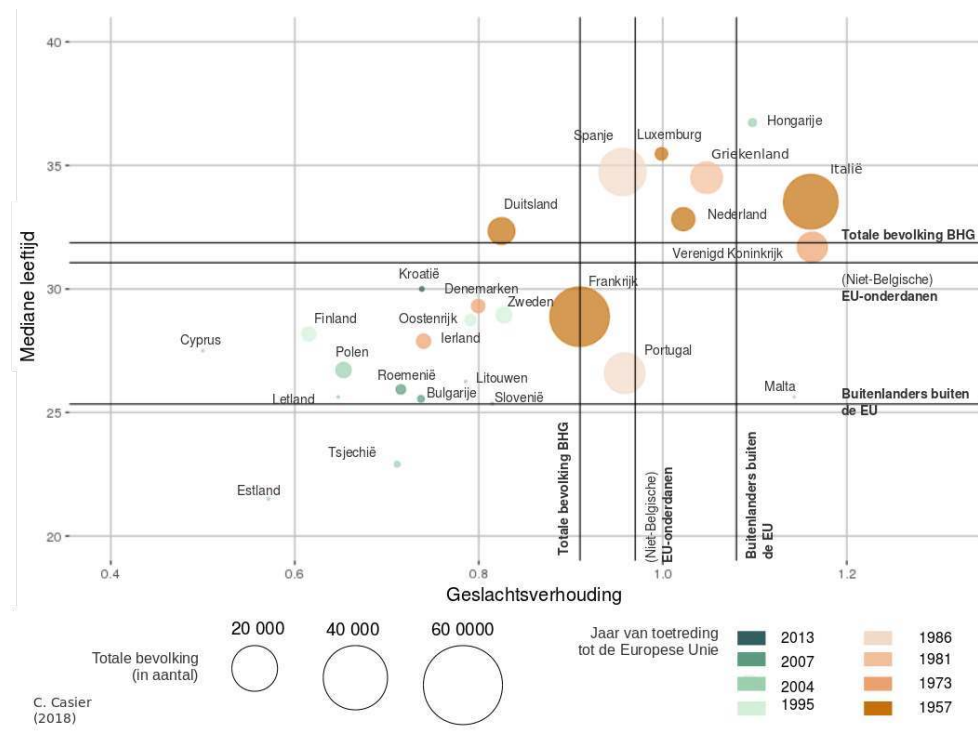
ondervertegenwoordigd zijn, vooral vanaf 65 jaar (Figuur 2). Het gaat ook om een iets jongere bevolking: in 2017 was de mediane leeftijd⁸ van de aanwezige EU-onderdanen in Brussel 30,4 jaar, in vergelijking met 30,8 jaar voor alle inwoners van het Gewest. Sinds 2000 zien we onder deze buitenlanders een ietwat minder sterke verjonging dan die van de Brusselse bevolking: in 2000 was hun mediane leeftijd 31,0 jaar, en die van alle inwoners van het Gewest 31,9 jaar. Verder is de verdeling tussen Europese mannen en vrouwen vrij gelijk, aangezien in 2017 de geslachtsverhouding⁹ 0,98 bedroeg. Die verhouding is stabiel gebleven ten opzichte van 2000 (0,97). Achter dit evenwicht schuilen echter verschillen afhankelijk van de leeftijdscategorie: in 2017 waren er meer vrouwen tussen 20 en 39 jaar, terwijl er meer mannen waren tussen 40 en 64 jaar. De Europese aanwezigheid draagt bijgevolg deels bij aan de vermindering van het aantal vrouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar de geslachtsverhouding tussen 2000 en 2017 van 0,91 naar 0,96 steeg. Deze stabiliteit in de man-vrouwverdeling en van de mediane leeftijd onder EU-onderdanen houdt echter geen rekening met de uiteenlopende ontwikkelingen tussen de verschillende nationaliteiten sinds 2000 (Figuur 3, Figuur 4).

Figuur 2. Piramide van de Europese bevolking en de totale bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2017)

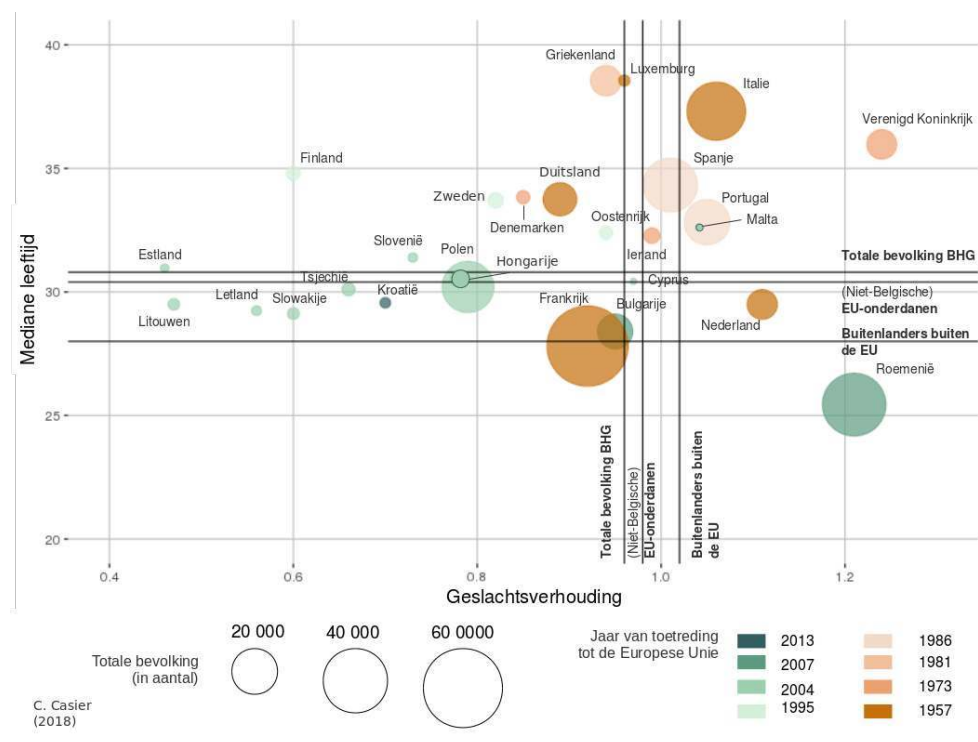
Bron: BISA

Figuur 3. Demografisch profiel van de Europeanen in 2000

Bron: BISA

Figuur 4. Demografisch profiel van de Europeanen in 2017

Bron: BISA.

- 6 De groepen van onderdanen van de nieuwe EU-lidstaten zijn doorgaans jong en heel vrouwelijk: de mediane leeftijden liggen voor het grootste deel lager dan 31 jaar en de geslachtsverhoudingen bedragen zelden meer dan 0,8. Een deel van deze nationaliteiten kende een aanzienlijke vervrouwelijking tussen 2000 en 2017, vooral door de sterke emigratie van geschoolde jonge vrouwen die in de internationale sector tewerkgesteld zijn. In 2018 waren 68 % van de personeelsleden van de Europese Commissie afkomstig van de nieuwe lidstaten immers vrouwen. De gemiddelde leeftijd van die vrouwen bedroeg 41,2 jaar, tegenover 47,2 jaar voor de vrouwen afkomstig van het Europa van de 15 [Europese Commissie, 2018]. Deze activiteit vertegenwoordigt echter een groot deel van de jobs die worden uitgeoefend door het geringe aantal Esten, Litouwers, Letten, Slowaken, Tsjechen, Kroaten, Slovenen en Hongaren¹⁰. In 2017 bijvoorbeeld waren er 1 100 Litouwers (750 vrouwen en 350 mannen) gedomicilieerd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in 2018 stelde de Commissie 300 Litouwse vrouwen en 110 Litouwse mannen tewerk [BISA; Europese Commissie, 2018]. Deze vervrouwelijking wordt echter gecompenseerd door de opvallende toename van het aandeel mannen onder de Polen, Bulgaren en vooral Roemenen: tussen 2000 en 2017 steeg hun geslachtsverhouding respectievelijk van 0,65 naar 0,79, van 0,74 naar 0,95 en van 0,72 naar 1,21. In deze drie groepen vertegenwoordigt de, zeer vrouwelijke, internationale sector een gering aandeel in de totale tewerkstelling. Deze nationaliteiten integreren zich hoofdzakelijk via twee laaggeschoolde sectoren: de schoonmaaksector voor vrouwen en de bouwsector voor mannen. Vanaf 1991 zagen we in Brussel namelijk een stijging van het aantal Poolse poetsvrouwen, die werk vinden in de Belgische hogere en middenklasse maar ook bij gezinnen van internationale werknemers. Deze hoofdzakelijk informele markt werd door elkaar geschud door de invoering van de dienstencheques in 2004, met de regularisering van vele banen als gevolg. In 2010 was 75 % van de dienstenchequemedewerksters van buitenlandse origine, van wie het grootste deel de Poolse nationaliteit had. Begin jaren 1990 kwamen ook vele Poolse mannen in de bouwsector werken, voornamelijk op onwettige basis. Nadien werden zij voor een deel vervangen door Roemenen [Réa, 2013: 28-30]. Het grote aandeel jonge mannen van Roemeense nationaliteit houdt waarschijnlijk verband met een sterke specialisering in de bouwsector: in 2009 verklaarde de Unie van Zelfstandige Ondernemers (Unizo) dat 60 % van de aanwezige Roemenen in Brussel in de bouwsector werkzaam was¹¹. Het grotere aandeel van de vrouwen onder de Poolse EU-onderdanen, hoewel dat aandeel sinds 2000 aan het verkleinen is, kan misschien deels worden verklaard door het verschil in registratie afhankelijk van de sector van tewerkstelling. Door de invoering van de dienstencheques is er in de schoonmaaksector immers minder zwartwerk dan in de bouw. De vrouwen, die actief zijn in de schoonmaaksector, zouden dus meer geneigd zijn om zich te domiciliëren dan de mannen, die bijgevolg niet zichtbaar zijn in de statistieken.
- 7 In 2017 was ook de Franse groep veeleer vrouwelijk en jong, met een geslachtsverhouding van 0,92 en een mediane leeftijd van 27,8 jaar. Deze situatie getuigt van een verjonging sinds 2000, toen de mediane leeftijd 28,8 jaar was. De groep van de jongvolwassenen is heel groot: de 20- tot 24-jarigen vertegenwoordigen ongeveer 10 % van de aanwezige Fransen in Brussel en de 25- tot 29-jarigen 15 %. Deze evolutie hangt onder meer samen met de stijging van het aantal Franse studenten in Brussel, die althans gedeeltelijk tot uiting komt in het Rijksregister. Tijdens het academiejaar 2013-2014 studeerden er 3 100 Fransen (m.a.w. 13 % van de inschrijvingen) aan de ULB, tegenover 1 300 in

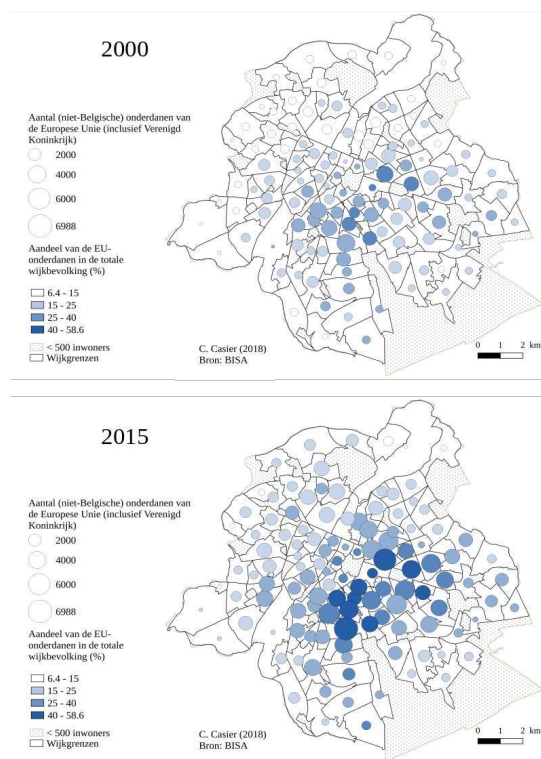
2004-2005 (6 % van de inschrijvingen), en studeerden er in 2013 100 Fransen aan de Université Saint-Louis, tegenover 30 in 2004 (CREF). In 2017-2018 hebben 4 400 Fransen gestudeerd aan het niet-universitair hoger onderwijs (13 % van de studenten in die sector). Deze aanzienlijke inschakeling in het Franstalig hoger onderwijs, die door de taalkundige nabijheid wordt bevorderd, houdt vooral verband met het selectiebeleid in het Franse onderwijs.

- 8 De Italiaanse, Portugese en Griekse bevolkingen zijn daarentegen flink verouderd tussen 2000 en 2018: de mediane leeftijd van die bevolkingen steeg respectievelijk van 33,6 naar 37,3 jaar, van 26,6 naar 32,8 jaar en van 34,6 naar 38,6 jaar, wat van hen de oudste Europese bevolkingen in Brussel maakt. De mediane leeftijd van de Spanjaarden is lichtjes gedaald van 34,7 naar 34,3 jaar. Deze situatie is enerzijds het gevolg van de veroudering van de generaties die in de naoorlogse periode gearriveerd zijn, wat de komst van nieuwe EU-onderdanen sinds de crisis van 2008 niet of amper compenseert, en anderzijds van een statistische afwijking want de kinderen van deze groepen hebben de Belgische nationaliteit en worden dus niet langer als buitenlanders geregistreerd. Terwijl tussen 2000 en 2017 het aandeel van de mannen onder de Italiaanse en Griekse EU-onderdanen is gedaald, is het aandeel van de mannen onder de Spanjaarden en Portugezen gestegen. Met uitzondering van Griekenland hebben deze nationale groepen hogere geslachtsverhoudingen dan de andere nationaliteiten.

4. Een alsmaar sterkere aanwezigheid in het zuidoosten van Brussel en de opkomst van nieuwe “Europese ruimten” in het westen

- 9 In 2015 vertegenwoordigden de Europeanen meer dan 10 % van de bevolking in bijna alle Brusselse wijken (Figuur 5). De geografie van deze buitenlanders is vrij stabiel gebleven tussen 2000 en 2015, waarbij de wijken van hun voorkeur in het algemeen vrijwel dezelfde zijn gebleven, ook al zijn ze in aantal toegenomen. Globaal genomen, zijn deze EU-onderdanen verdeeld volgens een concentrische en sectorale logica: hoe verder van het centrum van Brussel, hoe kleiner hun aandeel in de bevolking, en hun aandeel is bijzonder groot in het zuidoostelijke kwadrant. In de eerste gordel vinden we de grootste concentraties van Europeanen terug in het oosten van de Vijfhoek tussen de Louizalaan en de Ambiorixsquare, waar ze soms meer dan 40 % van de bevolking vertegenwoordigen. In de tweede gordel zitten ze hoofdzakelijk verspreid in de zuidoostelijke gemeenten, vooral langs de Louizalaan en Tervurenlaan. Naast deze stabiliteit neemt hun aanwezigheid toe in bepaalde westelijke wijken in het Brussels Gewest.

Figuur 5. Europeanen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2015)

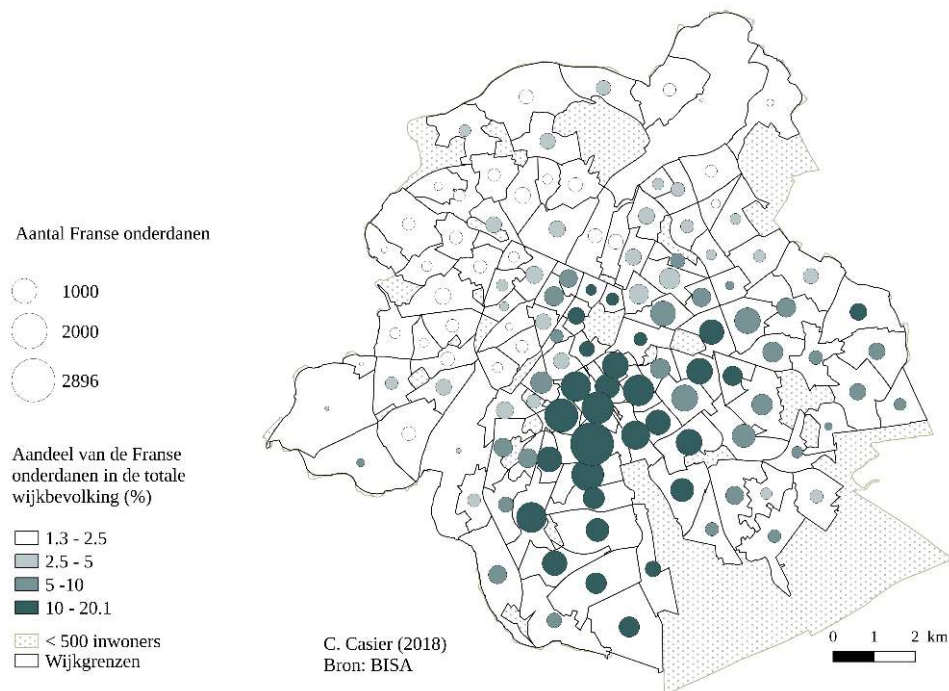

Bron: BISA

- 10 Deze sterkere aanwezigheid in het zuidoosten van het Brussels Gewest komt onder meer door de concentratie van Fransen in het zuiden van de stad en de verandering in de geografieën van de vroegere arbeidersnationaliteiten. In 2015 vertegenwoordigden de Fransen minstens 1 % van de bevolking in alle wijken van de hoofdstad (Figuur 6), maar ze zijn bijzonder talrijk in het zuidoosten van het Brussels Gewest, vooral in Ukkel, Elsene (een traditionele studentengemeente), de Europese Wijk en het hoger gelegen deel van Sint-Gillis. In de wijken langs de Louizalaan en ten westen van Ter Kamerenbos en het Zoniënwoud zijn ze systematisch goed voor meer dan 10 % van de bevolking. Deze geografische verdeling deed zich in 2000 al voor en de stijging van het aantal Fransen gaat niet gepaard met een spreiding van deze groep, want tussen 2000 en 2015 is hun segregatie-index¹² gestegen van 0,23 naar 0,33 (Figuur 9). Het aandeel van de Italianen, Spanjaarden en Grieken (Figuur 7) is tussen 2000 en 2015 daarentegen kleiner geworden in de wijken van hun voorkeur (Anderlecht, Vorst en Sint-Gillis) en groter geworden in het zuidoosten van de eerste gordel en in de buurt van het Jubelpark en de Europese Wijk. De Portugese aanwezigheid neemt lichtjes af in Sint-Gillis maar blijft in het algemeen stabiel. Deze ontwikkeling in oostelijke richting lijkt meer verband te houden met een vervanging van de huidige bevolkingen dan met een verplaatsing binnen Brussel van reeds aanwezige personen. Hoewel de migratie als gevolg van de crisis van 2008 deze dynamiek op gang heeft gebracht, was die al eerder aanwezig. Zo blijkt uit de analyses van Pion [Pion, 2016] op basis van het register van de Italianen die in 2008 in het buitenland verbleven, dat na verschillende Italiaanse immigratiegolven vanaf de 19e eeuw, en vooral de massale immigratie van arbeidskrachten tijdens het interbellum en na de Tweede Wereldoorlog, een derde golf, meer verspreid in de tijd maar

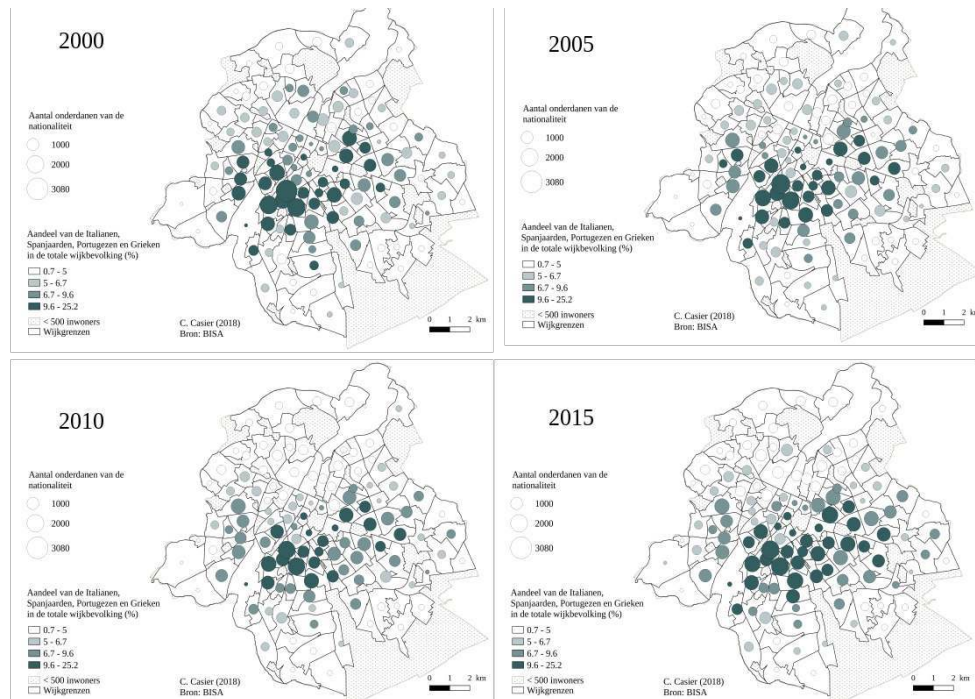
geconcentreerd in de ruimte, aan de gang is sinds de jaren 1980. In tegenstelling tot eerdere golven gaat het nu om hoogopgeleide Italianen, die jobs in het kader van de internationale functies van Brussel komen uitoefenen. Ze zijn afkomstig van regio's in Italië waar de Italiaanse politieke, bestuurlijke en economische macht zich concentreert, zoals Lazio, Lombardije en Piëmont, en vestigen zich in de rijkere gemeenten in het zuidoosten van Brussel. Hun geografisch traject hangt af van hun "integratie": hoe recenter ze in België gearriveerd zijn, hoe dichter ze bij de Europese instellingen wonen, en hoe beter ze zich integreren in de Belgische maatschappij, hoe meer ze zich vestigen in de welgesteldere gemeenten van Vlaams- en Waals-Brabant [Pion, 2016].

Figuur 6. Fransen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2015)

Bron: BISA

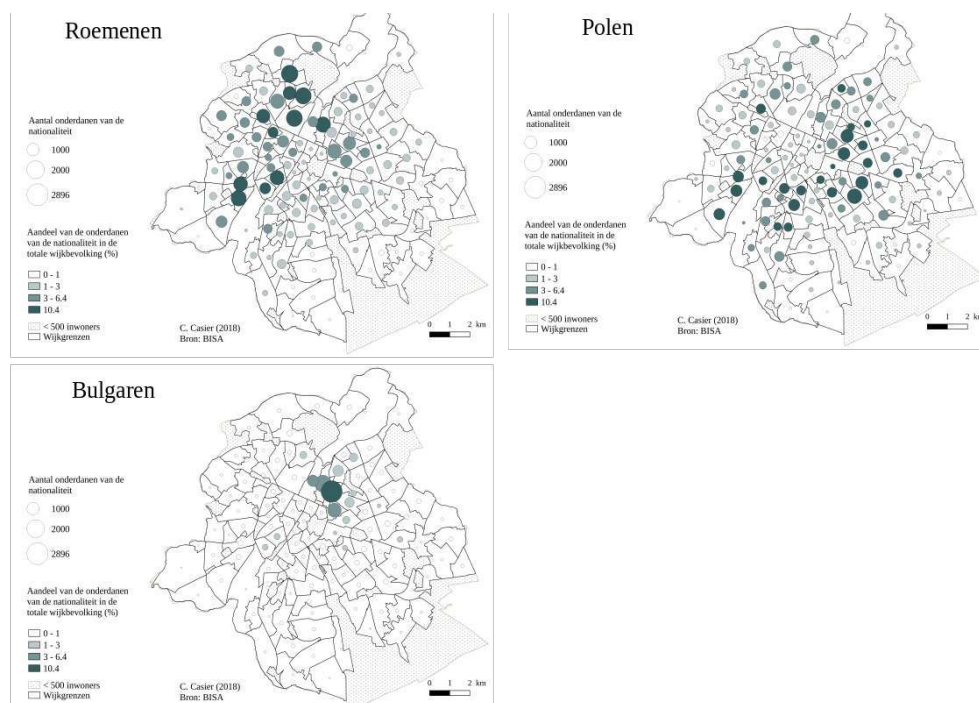
Figuur 7. Spanjaarden, Grieken, Italianen en Portugezen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2000, 2005, 2010, 2015)

Bron: BISA

- 11 In tegenstelling tot de hoger beschreven groepen, hadden de Roemenen, Bulgaren en in kleinere mate de Polen tussen 2000 en 2015 de neiging om zich van de “klassieke” geografie van de Europeanen te onderscheiden (Figuur 8). De verdeling van de Bulgaren is ongelijk: hun segregatie-index is hoog (Figuur 9) en een groot deel van de Bulgaren woont in de Haachtsesteenweg (waar ze 10 % van de bevolking vertegenwoordigen) of in de omliggende wijken. Deze concentratie in gebieden waar traditiegetrouw Turkse immigranten naartoe trekken, hangt waarschijnlijk samen met de grote Turkstalige Bulgaarse minderheid in de migratie vanuit dit land [Markova, 2010: 214]. De Roemenen en Polen zitten meer verspreid: een concentrische verdeling voor de Polen en een meer westelijk gerichte verdeling voor de Roemenen, vooral in Anderlecht en Laken. De Roemenen, Bulgaren en Polen leveren dus een beslissende bijdrage aan de verspreiding van de Europese aanwezigheid in het westen van het Brussels Gewest, vooral in Sint-Joost en in het noordoosten van Anderlecht, rond de Basiliek van Koekelberg en in het oude Laken, waar we mogen zeggen dat ze “nieuwe fronten van de Europese aanwezigheid” creëren.

Figuur 8. Roemenen, Polen en Bulgaren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2015)

Bron: BISA

Figuur 9. Segregatie-indexen van de belangrijkste Europese nationaliteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (berekend op schaal van de wijken)

	Nationaliteit	Aantal in 2018	Segregatie-index	
			2000	2015
1	Frankrijk	63 394	0,23	0,33
2	Roemenië	39 703	0,31	0,25
3	Italië	33 109	0,20	0,19
4	Spanje	28 341	0,21	0,16
5	Polen	24 352	0,21	0,20
6	Portugal	19 474	0,33	0,29
7	Bulgarije	11 829	0,44	0,49
8	Duitsland	10 659	0,43	0,42
9	Griekenland	9 161	0,26	0,25
10	Nederland	8 275	0,29	0,20

11	Verenigd Koninkrijk	7 627	0,42	0,43
(Niet-Belgische) EU-onderdanen		255 924	0,24	0,22

Bron: BISA

5. Besluit

- 12 Sinds 2000 zien we een alsmaar grotere aanwezigheid van EU-onderdanen in Brussel, wat het gevolg is van de sterke immigratie uit de nieuwe EU-lidstaten, de constante toename van het aantal Fransen en de herneming van de migratie vanuit de Zuid-Europese landen sinds 2008. De aanwezigheid van deze buitenlanders, die inmiddels een aanzienlijk deel van de Brusselse bevolking vormen, draagt massaal bij aan de bevolkingsgroei en de demografische structuren in Brussel. Sinds 2016 stellen we echter een zekere stabilisering van deze groepen vast, waarvan de gevolgen voor de Brusselse bevolkingsgroei op middellange en lange termijn moeilijk te bepalen zijn. Op geografisch vlak is de aanwezigheid van Europeanen tussen 2000 en 2015 versterkt in het zuidoosten van de eerste stadsgordel. Dit komt vooral doordat vele Fransen zich in het zuiden van het Brussels Gewest zijn komen vestigen en vroegere immigraties van arbeidskrachten zich hebben verplaatst naar de “typische” wijken voor EU-onderdanen. De sterke stijging van het aantal Polen, Roemenen en Bulgaren in de meer volkse wijken in het westen draagt daarentegen bij aan het ontstaan van “nieuwe fronten” van de Europese aanwezigheid in Brussel.
- 13 Dit artikel had een hoofdzakelijk beschrijvend doel. Het toont echter aan dat de EU-onderdanen een beslissende bijdrage leveren aan de structuur en groei van de Brusselse bevolking. Dit gevolg zou grondiger moeten worden onderzocht op basis van de sociaal-economische gegevens van deze buitenlanders, zoals inkomen, opleiding, situatie op de arbeidsmarkt en activiteitssector. Aan de hand van deze elementen zou deze heterogene bevolking en haar impact op de Brusselse stadsdynamieken, zoals de ontwikkeling van de vastgoedprijzen, het bedrijfsleven en de arbeidsmarkt in Brussel, meer kunnen worden bestudeerd. Kwalitatieve methoden, zoals de afname van interviews met Europeanen en de bestudering van de pers voor Europeanen, zouden het mogelijk maken om de grenzen van de kwantitatieve gegevens te overschrijden. Vooral de bevolkingen van de nieuwe EU-lidstaten lijken erg interessante casestudy's te zijn: ze zijn recent en omvangrijk en hebben bijzondere geografieën.

Ik dank J.-M. Decroly voor het nalezen en J.-P. Hermia voor zijn hulp bij de interpretatie van de bevolkingsstructuren van de onderdanen van de nieuwe EU-lidstaten.

BIBLIOGRAPHIE

- BASTIN, S., 2001. *Géographie des étrangers haut statut à Bruxelles*. Eindscriptie voor het verkrijgen van de titel van licentiaat in de geografie. Brussel: Université libre de Bruxelles.
- CAILLIEZ, J. 2004. *Schuman-City : des fonctionnaires britanniques à Bruxelles*. Louvain-la-Neuve.
- COMMISSARIAAT VOOR EUROPA EN DE INTERNATIONALE INSTELLINGEN. Brussel-Europa in cijfers 2016. 29/10/2016. In: *commissioner.brussels*. [geraadpleegd op 10/10/2018]. Beschikbaar op: <http://www.commissioner.brussels/component/fleximedia/194-bruxelles-europe-en-chiffres-2016?Itemid=304>
- EUROPESE COMMISSIE, 2018. *Statistical Bulletin for COMMISSION on 01/10/2018*.
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST BINNENLANDSE ZAKEN, ALGEMENE DIRECTIE INSTELLINGEN EN BEVOLKING. Wat is het Rijksregister van de natuurlijke personen?. s.d. [geraadpleegd op 17/02/2018]. Beschikbaar op: <https://www.ibz.rn.fgov.be/nl/rijksregister/faq/wat-is-het-rijksregister-van-de-natuurlijke-personen/>
- HERMIA, J.-P. 2018. Demografische barometer 2017 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In: *Focus van het BISA*, nr. 22.
- HERMIA, J.-P. 2015. Demografische barometer 2015 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In: *Focus van het BISA*, nr. 11.
- HERMIA, J.-P. 2015. Een demografische boom onder de loep: Roemenen, Polen en Bulgaren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In: *Focus van het BISA*, nr. 9.
- BISA. Bevolking – Methodologie. 03/2018. In: *commissioner.brussels*. [geraadpleegd op 22/07/2019]. Beschikbaar op: http://bisa.brussels/bestanden/themas/methodo_bevolking.pdf
- KESTELOOT, C., VAN DER HAEGEN, H., 1997. Foreigners in Brussels 1981-1991: spatial continuity and social change. In: *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geografie*. 1997. vol. 88, nr. 2, pp. 105-119.
- MARKOVA, E. 2010. Optimising migration effects: A perspective from Bulgaria. In: BLACK, R. et al. (ed.). *EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press. pp. 207-230.
- MARTINIELLO, M., MAZZOCHETTI, J. en REA, A. 2013. Editoriaal: Les nouveaux enjeux des migrations en Belgique. In: *Revue européenne des migrations internationales*. 29/2.
- PION, G. 2016. Quelques aspects socio-spatiaux de la présence italienne en Belgique au tournant des années 2010. In: MORELLI, A. (dir.), *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Brussel: Couleur Livres asbl, pp. 13-30.
- REA, A. 2013. Les nouvelles figures du travailleur immigré : fragmentation des statuts d'emploi et européenisation des migrations. In: *Revue européenne des migrations internationales*. Vol. 29, nr. 2.
- TRIANDAFYLIDOU, A. en GROPAS, R. 2014. "Voting With Their Feet": Highly Skilled Emigrants From Southern Europe. In: *American Behavioral Scientist*. Vol. 58, nr. 12.

NOTES

1. De huidige nationaliteit is de nationaliteit die de persoon heeft op de referentiedatum van de gegevens [BISA, 2017].
2. De geboortenationaliteit is voor iedere persoon de eerste nationaliteit die in het Rijksregister opgenomen is [BISA, 2017].
3. In 2018 waren er 300 000 (niet-Belgische) EU-onderdanen als we naar de geboortenationaliteit kijken, en 276 000 voor de huidige nationaliteit.
4. In 2017 zijn 25 000 personen van een ander Belgisch gewest zich in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komen vestigen (interne inkomende stromen), terwijl 39 500 personen het Brussels Gewest hebben verlaten voor een ander Belgisch gewest (interne uitgaande stromen). Het interne saldo is dus -14 300 inwoners. Datzelfde jaar zijn 56 000 personen uit het buitenland zich komen vestigen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (internationale inkomende stromen), terwijl 38 000 personen het Brussels Gewest hebben verlaten voor het buitenland (internationale uitgaande stromen). Het internationale saldo is dus +12 500 inwoners. In 2017 werden 17 500 geboortes en 9 000 overlijdens geregistreerd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het natuurlijke saldo is dus +8 500 inwoners [Hermia, 2018].
5. In 2004 zijn Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slovenië, Slowakije, Hongarije, Malta en Cyprus toegetreden tot de Europese Unie. In 2007 zijn Roemenië en Bulgarije toegetreden, en in 2013 Kroatië.
6. Met andere woorden, de landen die in 2004, 2007 en 2013 zijn toegetreden tot de Europese Unie. Cfr. voetnoot 5.
7. Met andere woorden, geneeskundige wetenschappen, volksgezondheidswetenschappen, tandwetenschappen, biomedische en farmaceutische wetenschappen en motoriekwetenschappen.
8. De mediane leeftijd verdeelt de bevolking in twee gelijke groepen volgens leeftijd: de ene helft is ouder dan die leeftijd en de andere helft is jonger. Mediane leeftijden worden berekend op basis van de indeling van iedere bevolking in leeftijdscategorieën van vijf jaar.
9. Gemiddeld aantal mannen per vrouw. Een waarde 1 vertegenwoordigt een evenwichtige situatie (gelijk aantal mannen en vrouwen). Een waarde van minder dan 1 betekent dat er meer vrouwen zijn, terwijl een waarde hoger dan 1 betekent dat er meer mannen zijn.
10. Respectievelijk: 580, 1 143, 781, 1 218, 1 453, 964, 752 en 2.578 EU-onderdanen in het Brussels Gewest in 2018 (BISA).
11. S. VANDENBERGH, 2011, De Roemeense bouwvakkers van Brussel. In: *Bruzz* [online]. 13/01/2011. [Geraadpleegd op 23/11/2018]. Beschikbaar op: <https://www.bruzz.be/samenleving/de-roemeense-bouwvakkers-van-brussel-2011-01-13>
12. De segregatie-index is een meting van de segregatie van een groep in de ruimte. De index ligt tussen 0 (volledig gelijke verdeling) en 1 (volledig ongelijke verdeling). In het rood staan de nationaliteiten waarvan de segregatie aanzienlijk gedaald is (> 0,01) tussen 2000 en 2015 en in het groen de nationaliteiten die erop vooruitgaan.

RÉSUMÉS

In 2018 waren er 275 000 onderdanen van de Europese Unie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ofwel 23 % van de bevolking die in het Brussels Gewest gedomicilieerd is. Dit is het gevolg van de aanhoudende stijging van de omvang van deze groep tussen 2000 en 2018 door de sterke immigratie vanuit de nieuwe EU-lidstaten, maar ook de constante toename van het aantal Fransen en de herneming van de migratie vanuit Zuid-Europa sinds 2008. Op geografisch gebied is de aanwezigheid van Europeanen tussen 2000 en 2015 toegenomen in het zuidoosten van de eerste stadsgordel, hoewel de sterke toename van Polen, Roemenen en Bulgaren tegelijkertijd bijdraagt tot de versterking van de Europese aanwezigheid in bepaalde wijken in het westen van Brussel.

En 2018, les ressortissants de l'Union européenne représentaient 275 000 individus en Région de Bruxelles-Capitale, c'est-à-dire 23 % de la population domiciliée. C'est le résultat de l'augmentation continue des effectifs de ce groupe entre 2000 et 2018, liée à l'importante immigration issue des nouveaux États membres, de la croissance continue des effectifs français et de la reprise de l'émigration depuis le Sud de l'Europe à partir de 2008. En termes géographiques, la présence des Européens est renforcée entre 2000 et 2015 dans le Sud-Est de la première couronne urbaine, bien que simultanément, l'augmentation importante des effectifs polonais, roumains et bulgares contribue à accroître la présence européenne dans certains quartiers de l'Ouest de Bruxelles.

In 2018, European Union nationals represented 275 000 individuals in the Brussels-Capital Region, i.e. 23 % of the population domiciled there. This is the result of the continuous increase in the number of people in this group between 2000 and 2018, linked to significant immigration from the new member states, the continued growth in the number of French nationals and the resumption of emigration from southern Europe from 2008 onwards. In geographical terms, the presence of Europeans was strengthened between 2000 and 2015 in the south-east of the inner urban ring, although at the same time, the significant increase in the number of Polish, Romanian and Bulgarian nationals has contributed to increasing the European presence in certain neighbourhoods in the western part of Brussels.

INDEX

Mots-clés : bevolking, immigratie, Union européenne, institutions internationales, boom démographique

Keywords : population, immigration, European Union, international institutions, demographic boom

Thèmes : 3. démographie – immigration – société multiculturelle

Trefwoorden population, immigration, Europese Unie, internationale instelling, demografische boom

AUTEURS

CHARLOTTE CASIER

Charlotte Casier is sinds oktober 2018 doctoraatsstudente in de geografie aan het IGEAT. Haar onderzoek is toegespitst op demografie en stadsstudies. In het kader van haar proefschrift onderzoekt ze de interacties tussen de nieuwe vormen van immigratie en de vastgoedmarkt in Brussel.